AZ ÁLMOK HÁZA,

avagy hogyan lesz szövegből színházi előadás

Petru Vintilă vallja a Marosvásárhelyi Állami Színház műsorfüzetének lapján: „Úgy érzem magam a színház világában, mint Alice a Csodák országában...“ Szó ami szó, ilyen előadás valóban csodaszámba megy. Ezt a csodát Harag György rendező immár harmadszor ismétli meg.

Ennyit bevezető helyett. Maga a darab — Jánosházy György kitűnő fordításában — nagyszerű egyfelvonásosra való ötletet hordoz magában. Azt a drámai helyzetet, amikor enyhén öregedő lány, aki az átlagnál több intellektussal és gazdagabb érzelmi élettel rendelkezik, kispolgári keretek között élő, de annál többre hivatott családja fő problémáját képezi. Ez a probléma természetesen ez esetben is a férjhezmenés. Mikor már minden remény veszve tűnik, megérkezik... egy illegalitásban lévő harcos. Ismételni szeretném, hogy az ötlet valóban drámai és poénre, drámai poénre, ami manapság eléggé ritkaságszámba megy. Ebből született meg a rendezői, színészi bravúr, az egy egész, hosszúnak tűnő estét betöltő előadás.

Harag György rendezői skálája Shakespeare-től hazai drámák sikerre vivéséig tart. S hogy a nagy klasszikus drámaköltőnél maradjunk, a nézőben ismételten fölbukkan a kíváncsi ördög: milyen varázslói pálcája van az ilyen színházi embernek? Egyik, a két világháború között fergeteges sikereket arató színésznőről írta valaki, hogy az ő előadásában még a telefonkönyvből is telt házat vonzó színházi est lenne. Hálistennek, Harag György rendelkezésére a darabok nagyobb választéka áll, ennek köszönhető az 1972-es év utolsó bemutatója, amelyből remélni szeretnénk, hosszú előadássorozat lesz. És milyen varázslat szülte a színészi csodákat? Hogy adott szövegből már-már függetlenül játszták szerepüket, hogy ennyire szimbolikus jelentőségűvé tudták tenni ezt a darabot? Megálmodott és tulajdonképpen soha el nem játszott szerepekből lett Az álmok háza, amely Kölönte Zsolt díszleteinek köszönhetően egyszerre volt poros és avitt, s mégis valamiféle várótermi, költözési hangulatot árasztó. Ahonnan menekülni kell. Menekülni, mert kint, a házfalon túl rohan az idő, hiába készít bent a lány éjjeleken át tündérszép ruhát, a tisztnénónagyságának, valami más ért meg a történelemben. Ezt a **mást** talán sejtik az odabent lakók, de teljessé Illyés Kinga végszavával válik csupán, amellyel a szokással ellentétben nem megy le a függöny.

Bravúrt említettem az imént, s az igazság valóban az, hogy az ilyen előadásokról — ha az ember megismerhetné a kivitelezésükig tartó rejtélyek sorozatát — tulajdonképpen tanulmányt kellene írni. És a tanulmányt kezdeni azzal, hogy minden mellébeszélést félretéve, milyen óriási potenciális erőkkel bír ez a színház! Hogy bemutatótól bemutatóig — daraboktól és rendezőktől függetlenül is — milyen apálytalan mélységei vannak, amelyekről, sajnos, nem állandó jelleggel győződhetünk meg. És mi lenne, ha a varázsló eltörné pálcáját?

★

A színészi teljesítmények szuperlativuszokat kívánnak, semmi értelme nem lenne a protokoll-fölsorolásnak. A rendezői elképzelés természetszerűleg hozta magával az egyéni remekléseket; az az egységességében is sokszínű produkció, amit láthattunk, mégis előbbi felkiáltásunkhoz vezet vissza. Hogy milyen lehetőséggel rendelkezik színészeinek köszönhetően a Marosvásárhelyi Állami Színház. Ezeknek az erőknek tulajdoníthatóan lett más jellegű rendezés mellett is egy Tennessee darabból siker, és a színháznak maradt ereje további erőit fölvonultatni egy egészen ünnepi jellegű bemutató érdekében.

Gyarmati István valamelyik, évekkel ezelőtt adott interjúban nem véletlenül kelt ki a színházi beskatulyázások ellen. Kár, hogy mindig évek telnek el a bizonyításig és még a szereppel való találkozás is olyan véletlen, hogy ezt a véletlent a színész tehetsége teszi szerencsésséé. Borotvaélen táncoló játéka, amely magában hordja azt a tragikomikus helyzetet, amely a történelem egyik időszakában a nem-cselekvő értelmiségit még oly szomorú perceiben is nevetségessé tehette a történelmi távlatból visszatekintő számára, mestermunka színpadunkon. Nem szenilitásával nevetséges és nem öregségével tragikus. Hanem mindazzal, ami az előadás szellemiségét meghatározza. Közelebbről: az előadás létrehozói közül a rendezőtől a súgóig mindenki pontosan tudta, hogy mit akar. Innen adódik Szamossy Kornélia eszköztelenségében, szinte ottnem-lévő lebegésében is súlyos szerepe, szerepvállalása, Anatol Constantin körül is így sűrűsödik meg a levegő már színpadra lépésének pillanatában. Illyés Kinga Nóra, az eladó lány szerepében egyszerre volt az Özönvíz előtt kis cselédlánya és valamiféle modern Johanna — egyszóval az, aki csak ő lehet. Bálint Márta és Ferenczy Csongor (előbbi Veturia, utóbbi Bubi szerepében) igazi nagy nyeresége a színháznak. Bálint Márta az üresfejű konjunktúra-hölgyet, Ferenczy Csongor az üresfejűség látszatát adta kirobbanó energiával, olyan mély átérzéssel, amely az Illyés Kingával való páros jelenetek némelyikében dermesztette meg — és ezt szó szerint lehet érteni — a közönséget.

Ferenczy István szerepének megfelelően, kései poénként érkezett, a nagyon kevés idő, amely rendelkezésére állt, mégis elegendőnek bizonyult számára, hogy eredeti céljának megfelelően még az utolsó pillanatban is föllendítse a drámai szituációt és... a szöveget. A színpadi siker méltó részese Brătescu János (Réthy Árpáddal kettős szereposztásban) a pap, Zongor István a rendőrtiszt szerepében.

SZ. K.

Jelenet a darabból

Az erdélyi színjátszás kezdetei*)

„...az nap olyan ditséretre méltó komédiát jádzottanak az Ifjúság közül némelyek, mellyek az egész közönségnek kedvét megnyerték. A Komédia nemzeti nyelvünkön versekbe volt foglalva, még is a dologhoz elé-adásában

nemzeti nyelv és -kultúra kiterjesztése és általánossá tétele mellett foglalnak állást. Bessenyei György is, Aranka György is az anyanyelvű művelődés népszerűsítését a nemzeti játékszín megteremtésétől várja. Az Erdélyi Ma-

dátum egyben a gazdag színészeti hagyományokkal rendelkező város színészettörténetének a kezdete is“. Városunk közönsége szívébe fogadja a társulat tagjait, akik szívesen és rendszeresen tartanak előadásokat eleinte az